

УДК 338.246.025.8-028.79(477+485)

**АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ РУМУНІЇ ТА ШВЕЦІЇ:
ВИБІР ЕКОНОМІЧНОГО КУРСУ ДЛЯ УКРАЇНИ****Чала В.С., к.е.н.****Бандюкова А.А.****Вотченко Р.І.***Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, м. Дніпро*

В статті протиставлено вектори економічного розвитку двох країн Європейського союзу. Румунія, як країна, що нещодавно вступила до ЄС – є яскравим прикладом для України, адже також репрезентує колишню східно-європейську індустріально-аграрну модель розвитку. Контрастним прикладом і якісним орієнтиром для української економіки є приклад Скандинавської країни – Швеції, адже рахується державою з високим рівнем життя, якістю розвитку та ринкових реформ. В статті презентуються результати аналізу ефективних економіко-трансформаційних інструментів з багаторічного досвіду розвитку цих країн. Компаративно-критичний підхід дозволив виділити та запропонувати дієві реформи та шляхи досягнення стабільності в політичній, соціальній та правових сферах української економіки. Визначені певні недоліки та переваги як румунської, так і шведської моделей. Виходячи з румунського досвіду, для України принципово актуальним є зменшення чисельності державного апарату та його регулятивного впливу на бізнес, боротьба з корупцією за рахунок спеціальних інститутів і досягнення прозорості використання бюджетних коштів. Натомість, автори відстоюють, що зі шведської моделі для української економіки є особливо корисним досвід підтримки молодих вчених і заохочення комерціалізації креативних та інноваційних ідей.

Ключові слова: Україна, Румунія, Швеція, економічні реформи, трансформація економіки, скандинавська модель, соціальна держава, інновації

UDC 338.246.025.8-028.79(477+485)

**ANALYSIS OF ECONOMIC TRANSFORMATIONS IN ROMANIA AND
SWEDEN: GROUNDING OF ECONOMIC PATHWAY FOR UKRAINE****Chala V., Ph. D. in Economics****Bandiukova A.****Votchenko R.***Prydniprov's'k State Academy of Civil Engineering and Architecture, Dnipro*

The article represents contrasting vectors of economic development of two European countries. Romania being a country that recently joined the EU serves great example for Ukraine, because it originates from similar CEE industrial-agrarian model of economy. Different and definitely benchmarking experience for the Ukrainian

economy is represented by Scandinavian country - Sweden. This is a country with high living standards, economic development and quality of market reforms. The article analyzes the effective tools of economic reforms and principal models which have formed during the years of reformation of these two foreign economies. There are proposed relevant reforms and principal directions to achieve stability in the political, social and legal spheres of economy of Ukraine based on comparatively-critic analyses. The advantages and disadvantages of Romanian and Swedish models are highlighted. From Romanian experience for Ukraine is fundamentally important to reduce the size of the state apparatus and its regulatory impact on business, fighting against corruption through special institutions and transparent using of public funds. From the Swedish model relevant for the Ukrainian economy is a support of young scientists and encouraging creative and innovative ideas commercialization.

Keywords: Ukraine, Romania, Sweden, economic reform, transformation of the economy, privatization, the Scandinavian model, welfare state, innovations.

Актуальність проблеми. Вагомість питання про підвищення ефективності економічного реформування України росте з моменту оголошення її незалежності. За останні 24 роки країни, які мали навіть гірші вихідні умови ніж Україна, випередили її в ринково-економічних досягненнях. Практичним з точки зору багатьох вчених є приклад румунського досвіду, оскільки саме Румунія є постсоціалістичною країною з перехідною економікою та яка спромоглася за два десятки років стати одним з лідерів даної категорії країн, приєднавшись до Європейського Союзу. А Швеція як провідна європейська країна займає топові позиції світових рейтингів за економічними показниками та є однією з найкреативніших країн світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато зарубіжних та українських вчених присвятили свої дослідження аналізу досвіду реформаторських стратегій економічного розвитку постсоціалістичних країн, а саме: М. Васильцева, Е. Варга, Л. Григр'їв, Р. Грінберг, Я. Драхокупил, В. Плута, В. Полтеровіч, Н. Пшеровський, Н. Сітнікова, Ш. Охара, К. Харпфер, О. Шевчук, Й. Шумпетер та інші. Зокрема вивченням успішного досвіду трансформації румунської економіки після здобуття нею незалежності займалися зарубіжні автори – К. Вудраф, С. Джонсон, З. Джордж, А. Картврайт, П. Саватєєв, Н. Скрадоль, Ю. Узун, Н. Фейт та деякі вітчизняні вчені: Т. Безега, Г. Боднараш, С. Гакман, В. Дорофієнко, О. Д'яков, Н. Жулканич, Г. Колодко, Р. Крайова, Ю. Телеховський, А. Саморукова, І. Шімон.

Безпосередньо скандинавську модель соціальної держави в сучасних умовах розглядають Х. Гінзбург і М. Розенталь, М. Каутто і І. Квіст. Серед небагатьох вітчизняних досліджень цієї проблематики можна відзначити роботу Н. Хоми. Але питання симбіозу критичного аналізу розвиненої і постсоціалістичної країн досі залишалось не розглянутим.

Мета статті - провести компаративно-критичний аналіз системи реформ з досвіду Румунії та Швеції з тим, щоб запропонувати ефективні заходи трансформації економіки України на сучасному етапі її інтеграції до спільного європейського простору.

Основні результати дослідження. У всіх постсоціалістичних країнах разом з прийняттям нових конституцій були проведені економічні реформи, покликані затвердити соціально-орієнтовані ринкові відносини. Головним засобом такого переходу повинна була стати приватизація державної власності, яскравим та ефективним прикладом проведення якої є Румунія.

Взявши свого часу курс на європейську інтеграцію, керівництво України у дипломатичній грі завжди робило ставки на Польщу та країни Прибалтики, нехтуючи досить перспективним румунським напрямом розвитку співробітництва [9]. Румунія того періоду представляла, скоріш за все, конкурента України у Чорноморському регіоні, аніж зовнішньополітичного партнера. І Румунія, і Україна «стереглися» один одного, вбачаючи у діях опоненів загрозу для національної безпеки [4].

Щоб оцінити сучасну різницю в наслідку економічних реформ двох країн доцільно здійснити порівняння показників розвитку економік України та Румунії за часів реформування централізованої планової комуністичної економіки в ринкову економіку у 1992 –2016 рр., які свідчать про наступне (рис. 1).

При початковому рівні у 1992 році ВВП України 22,19 млрд.дол.США та Румунії 19,91 млрд.дол.США, а в 2016 р.- ВВП України 87,20 млрд.дол.США і ВВП Румунії 186,51 млрд.дол.США. Отже, за 24 роки аналізу приріст ВВП Румунії становить 8,4 разів, а в Україні – 2,9 разів. [10], [11].

Основи переходу до ринкової економіки в Румунії, індустріально-аграрної країни, закріплені законом відразу ж після революційних подій грудня 1989 р. Згідно цього закону заохочувалися індивідуальна комерційна ініціатива, створення малих підприємств на основі приватної власності по виробництву товарів першої необхідності.

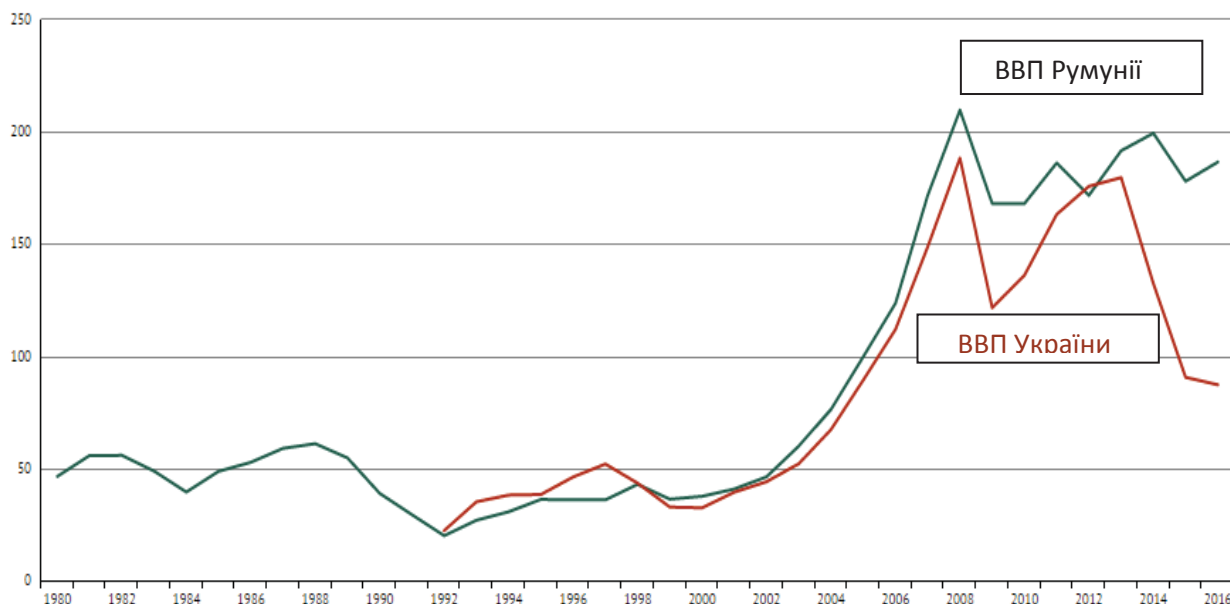

Рис. 1. Порівняльна динаміка змін ВВП України та Румунії, 1980 – 2016 рр.

(млрд.дол.США)

Джерело: [<http://knoeta.ru/>]

Подальший прогрес поглиблення реформ повинен був здійснитися на основі розробленої в травні 1991 р. урядової програми, яка закріпила в якості завдань 1-го етапу економічних реформ надання повної свободи комерційної діяльності та заохочення державою розвитку малого бізнесу, 2-го етапу - проведення лібералізації цін, 3-го етапу - відновлення приватної власності на землю [5].

На 4-ому етапі передбачалося, поряд з сільськогосподарськими землями, реприватизувати державні підприємств, а тоді як 5-й етап економічних реформ був пов'язаний з приватизацією житлового фонду, поверненням житла колишнім власникам. І на 6-му етапі повинна була проводитися антиінфляційна політика та забезпечення внутрішньої конвертованості національної валюти, яка навіть й близько не стоїть з сучасною позицією гривні з її стрімкою девальвацією починаючи з 2013 року та відсутністю будь-яких дієвих заходів стабілізації у банківській системі.

Перехід до фінансової системи ринкового типу в країні був досить складним, оскільки Румунія була однією з найбідніших країн соціалістичної зони. Проте, за рахунок жорсткої економії комуністичному лідерові Н. Чаушеску вдалося забезпечити відсутність у країні зовнішнього державного боргу [2].

У 1989 з падінням режиму Чаушеску в Румунії почалася економічна реструктуризація народного господарства. Загалом до середини 1990-х

з'явилися юридичні передумови для введення ринкової економіки. Реформи в країні супроводжуються сплесками кризових явищ, безробіття.

Реформування фінансової системи, що почалося після страти Н. Чаушеску, проходило в дуже складних економічних і політичних умовах. Як і інші постсоціалістичні країни, Румунія в 90-ті роки ХХ ст. провела приватизацію, розпаювання в сільському господарстві, лібералізувала зовнішню торгівлю. Але ці заходи не привели одразу до покращення фінансового стану країни та домогосподарств, тому значна частина населення виїхала на роботу за кордон.

Наприкінці 1990 р. унаслідок реорганізації банків було створено дворівневу банківську систему. Функції центрального банку взяв на себе новоутворений незалежний Національний банк Румунії, що відповідав за регулювання грошової маси, кредитів та за валютну політику [5].

Комерційні операції, якими раніше займався Національний банк, доручили новоутвореному Комерційному банку Румунії. Колишні спеціалізовані банки — Банк зовнішньої торгівлі Румунії, Банк фінансування капіталовкладень, Банк фінансування сільського господарства та харчової промисловості, Ощадний банк — одержали статус комерційних банків.

Після 2000 р. економіка Румунії увійшла у фазу стійкого зростання і почали формуватися реальні умови для стабілізації валютно-фінансової системи. У 2004 р. валовий внутрішній продукт зріс на 8 %, річна норма інфляції порівняно з 2000 р. знизилася з 40 до 9 %, рівень безробіття коливався в межах 6 %. Хід реформування економіки було визнано задовільним, про що свідчать узгодження з Євросоюзом усіх розділів договору про інтеграцію та вступ країни до ЄС у 2007 р.[10]

В 2011 році в Єврокомісії розробили для Румунії країни антикорупційну стратегію. У 2013-му це почало приносити плоди. У всякому разі, в ЄК зазначили, що робота Національного антикорупційного управління (DNA) і Національного агентства з питань невідкупності (ANI) призводить до того, що відповідні кримінальні справи вдвічі частіше стали віддаватися в суди. У той же час, європейці вимагають внесення змін у румунське законодавство з тим, щоб міністри, які потрапили під слідство по корупційних справах, подавали у відставку, а підслідні парламентарії позбавлялися недоторканності. Румуни врахували ці зауваження. У 2013 році антикорупційні органи

передали в суди близько тисячі справ, в тому числі, на шістьох міністрів, трьох десятків мерів, двох десятків представників правової системи, десятки колишніх поліцейських і працівників митниці. У минулому, 2014 році, антикорупційний комітет розглянув ще 200 справ, в яких були замішані, в тому числі, вісім послів і десять міністрів. По кримінальних справах було винесено близько тисячі обвинувальних вироків і конфісковано майна на 150 млн євро.

Отже, всі заплановані економічні реформи в Румунії були проведені своєчасно та ефективно, без затяжних криз чи суттєвої зміни їх концепцій внаслідок революцій, зміни влади, тощо [6].

Поряд з постсоціалістичною країною – Румунією, слід розглянути контрастно країну, що займає перші позиції в світових рейтингах з інновацій – Швецію, досвід якої є безумовно успішним в сфері ринкових реформ. Хоча Швеція є відносно малою країною, її економіка у великій мірі диверсифікована. Традиційні галузі, що базуються на двох найбільш важливих сировинних ресурсах - залізній руді й лісі, як і раніше грають важливу роль, проте зросло значення машинобудування і різних високотехнологічних секторів. Мало інших країн розміром із Швецію мають своє власне авіабудування і ядерну енергетику, а також дві національні автомобілебудівні компанії, розвинену галузь по виробництву озброєнь, телекомунікаційну галузь з високим рівнем технологічності й дві великі фармацевтичні групи. З урахуванням дотримання нейтралітету протягом усього 20-го століття, Швеція досягла високого рівня життя населення, має змішану систему економіки на основі високих технологій і великої допомоги по соціальному забезпеченню. В економіці Швеції є сучасна система розподілу, чудові внутрішні і зовнішні комунікації та кваліфікована робоча сила [7].

За сто років з відсталості, однієї з найбідніших в Європі, країни, якою вона була в середині XIX ст., Швеція перетворилася в одне з найбільш розвинених в економічному відношенні держав. Наприклад, у 1970-х роках за вартістю промислової продукції на душу населення Швеція знаходилася на першому місці в Європі.

Перетворенню економіки з відсталості аграрної в передову промислову сприяла наявність великих запасів важливих природних ресурсів: залізної руди, лісу, гідроенергії. Величезний зовнішній попит на шведський ліс і залізну руду, здатність Швеції розробляти ресурси і

близькість європейських ринків в епоху високих транспортних витрат були основними факторами початкового розвитку.

Термін «шведська модель» з'явився в 50-60 роки ХХ століття в зв'язку зі становленням Швеції як одного з найбільш розвинених в соціально-економічному відношенні держав. Сьогодні цей термін використовується в різних значеннях: шведська модель має на увазі змішаний характер економіки, який поєднує ринкові відносини і державне регулювання, а також переважання приватної власності в сфері виробництва.

Важливою частиною шведської економіки є централізована система переговорів з укладання колективних договорів в області заробітної плати за участю потужних організацій - профспілок і підприємств в якості основних дійових осіб. У шведській політиці домінують дві основні цілі: повна зайнятість та вирівнювання доходів, що визначає методи економічної політики уряду Швеції.

Загальні риси шведської моделі: політична демократія, існування приватної власності, основні принципи ринкової економіки, незалежні від уряду профспілки та об'єднання підприємців.

Методи шведської моделі припускають активну роль держави. Головний принцип економічної політики Швеції - немає причин для соціалізації засобів виробництва і відмови від вигідної ринкової системи виробництва заради ідеологічних постулатів.

Державна політика Швеції охоплює таку важливу сферу, як наукові дослідження. Це забезпечило створення інституціональної інфраструктури в цій області, а саме виникнення науково-дослідних фондів. Державний апарат використовує три методи в цій галузі. По-перше - це розвиток незалежних дослідів при невторчанні держави. Далі, це - підтримка науково-технічних винаходів світового рівня. І найголовніше, працівники усіх компаній зацікавлені в реалізації інноваційного шляху Швеції.

Слід зазначити і шляхи мотивації працівників, а саме: цікава робота. Потрібно дати працівнику таке завдання, що захопить його увагу та змусить концентруватися не одну годину на виконанні та рішенні. Наступним важливим фактором є - згуртований колектив. І останнє - це розширення можливостей працівників впливати на прийняття рішення в компанії [5].

Як не дивно, але цей перелік складових реформ Румунії і Швеції нескладно позичити для впровадження в Україні вже років 10 як тому, додавши сюди приватизацію економічних гігантів як Криворіжсталь та інших металургійних грандів, Укртелеком тощо [8]

Висновки. Проведений порівняльний аналіз ефективності політико-економічних стратегій розвитку та реформ Швеції та Румунії, що надало можливості додати перелік принципових рекомендацій до курсу економічних реформ України: скорочення державних функцій, а саме: зменшення чисельності державного апарату, регулятивного впливу на бізнес та корупції; здобуття максимальної прозорості в сферах використання бюджетних коштів, соціальних виплат, документообігу в органах державної та місцевої влади, доходів і видатків держслужбовців та їх родин, прав власності на нерухоме майно; підтримка молодих вчених та заохочення креативних та інноваційних ідей в бізнесі; енергозбереження та збільшення розмаїття джерел постачань енергоресурсів; демонополізація економіки та зменшення податкового навантаження з відповідним скороченням державних витрат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Горін П. Чумацький шлях до Європи: Сучасні перспективи українсько-румунських відносин // [Електронний Ресурс]. – режим доступу: <http://ua.112.ua/statji/chumatskyi-shliakh-u-yevropu-suchasni-perspektyvy-ukrainsko-rumunskykh-vidnosyn-265280.html>
2. Дахнова О.Є. Формування стратегії реформування економіки в контексті забезпечення сталого розвитку України // Зовнішня торгівля: право, економіка, фінанси. – 2013. – С. 32 – 38.
3. Козак Ю.Г. Економіка зарубіжних країн: Навч. посібник. Видання 4-е, перероб. та доп. / Ю.Г. Козак, В.В. Ковалевський, С.Н. Лебедева та інш. – Київ: «Центр учбової літератури», 2013. - 292 с.
4. Новий курс: реформи в Україні. 2010-2015: національна доповідь / [за заг. ред. В. М. Гейця та ін.]. - К. : НВЦ НБУВ, 2010. - 232 с.
5. Перший етап модернізації економіки України: досвід та проблеми / О.М. Алимов, О.І. Амоша та ін. ; за заг. ред. В.І. Ляшенка ; ІЕП НАН України, КПУ. – Запоріжжя : КПУ, 2014. –798 с.

6. Шевчук О. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Фінансовий ринок України: стабілізація та євроінтеграція (зб. наук. праць) / відп. ред. Є. І. Бойко. - Львів : ІРД НАН. - 2010. - Вип. 1/81. - С. 15-23.
7. Україна в цифрах. Статистичний збірник – 2014 // Державна служба статистики України. – Київ, 2015. – 239 с. // [Електронний Ресурс]. – режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm
8. Офіційний Інтернет-сайт державної служби статистики України // [Електронний Ресурс]. – режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
9. Офіційний Інтернет-сайт статистичних баз Світового банку (Економіка України) // [Електронний Ресурс]. – режим доступу: <http://data.worldbank.org/country/ukraine>
10. Офіційний Інтернет-сайт статистичних баз Світового банку (Економіка Румунії) // [Електронний Ресурс]. – режим доступу: <http://data.worldbank.org/country/romania>